

แนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ Neoclassical Economics Concept in The Undercover Economist

ตะวัน วรณรัตน์ (Tawan Wannarat)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Assistant Professor, Lecturer, Faculty of Arts, Silpakorn University

E-mail: wa_tawan@hotmail.com

Received: 3 March 2025

Revised: 5 May 2025

Accepted: 13 May 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง นักสืบเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเขียนโดย ทิม ฮาร์ฟอร์ด แปลโดย อนุช อนุศักดิ์เสถียร โดยที่บทความนี้ใช้การศึกษาแบบการวิจัยเอกสาร

ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดสำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในส่วนที่เป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่ปรากฏในหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์สามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วน

ส่วนแรกกล่าวถึงข้อสมมติพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ได้แก่ ข้อสมมติที่ว่ามนุษย์เป็น ผู้ที่มีเหตุผลจึงสามารถพิจารณาเลือกทางเลือกต่าง ๆ ที่จะทำให้ตนเองได้รับความพอใจสูงสุด ข้อสมมติที่ว่า ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกล้วนแล้วแต่สามารถลดทอนความซับซ้อนให้เหลือเพียงหลักเหตุผลเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และข้อสมมติที่มีนัยว่าตลาดเสรีเป็นโลกแห่งความเป็นจริง ส่วนที่สองเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในส่วนที่เป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาค ได้แก่ แนวคิดเรื่องส่วนเพิ่ม แนวคิดเรื่องประสิทธิภาพของตลาด แนวคิดเรื่องความล้มเหลวของตลาด

ข้อวิพากษ์จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ฮาร์ฟอร์ดกล่าวว่า เป็น “โลกที่เป็นอยู่” หรือ “โลกแห่งความเป็นจริง” แท้จริงแล้วเป็นเพียงโลกแห่งความจริงแบบหนึ่งเท่านั้น

คำสำคัญ: ทิม ฮาร์ฟอร์ด, นักสืบเศรษฐศาสตร์, เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก, ประสิทธิภาพของตลาด

Abstract

This article aims to study the concepts of neoclassical economics as presented in the book *The Undercover Economist*, written by Tim Harford and translated by Oranuch Anusaksethien. The study is conducted using a documentary research method.

The findings reveal that the key ideas of neoclassical economics, particularly in the realm of microeconomics, as presented in *The Undercover Economist*, can be divided into two parts:

The first part discusses the fundamental assumptions of neoclassical economics. These include the assumption that humans are rational beings capable of making choices that maximize their own satisfaction; the assumption that complex phenomena in the world can be simplified into rational principles to facilitate understanding; and the implicit assumption that the free market represents the real world.

The second part presents the core concepts of neoclassical microeconomics, which include the concept of marginal analysis, the concept of market efficiency, and the concept of market failure.

A critique arising from the study is that the situations Harford refers to as "the real world" are, in fact, merely one version of reality.

Keywords: Tim Harford, *The Undercover Economist*, Neoclassical economics, market efficiency

บทนำ

ในช่วงประมาณเกือบสองทศวรรษที่ผ่านมาสำนักพิมพ์แห่งหนึ่งในประเทศไทยได้มีการตีพิมพ์หนังสือที่แปลจากผลงานของนักเศรษฐศาสตร์นาม ทิม ฮาร์ดฟอร์ด ออกมาอย่างต่อเนื่องถึง 4 เล่ม โดยเล่มที่ขายดีที่สุดมีชื่อว่า *นักสืบเศรษฐศาสตร์* หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาไทยในปี พ.ศ. 2551 และในปี พ.ศ. 2555 หนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์มีการตีพิมพ์ซ้ำเป็นครั้งที่ 10

นักวิจารณ์ทั่วโลกต่างให้ความเห็นไปในทางเดียวกันถึงความตื่นเต้นและชื่นชมหนังสือเล่มนี้ เช่นเดียวกับความเห็นของสำนักพิมพ์ผู้พิมพ์หนังสือในภาคภาษาไทยที่กล่าวยกย่องฮาร์ดฟอร์ดและหนังสือเล่มนี้ไว้ในคำนำสำนักพิมพ์ของการพิมพ์ครั้งที่ 1 ความว่า

“ขอเพียงช่างสังเกต ตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบ และมีวิธีคิดที่มีเหตุมีผลเป็นระบบ เราก็จะสามารถเข้าใจได้ทะลุปรุโปร่งและนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นั่นคือสิ่งที่ ทิม ฮาร์ดฟอร์ด ตั้งใจให้เกิดขึ้นจากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ด้วยการสอนหลักเศรษฐศาสตร์เหมือนนั่งคุยเล่นกับเพื่อนในร้านกาแฟ”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคำชื่นชมจากทุกทิศทางจะมีใจความตรงกันว่าฮาร์ฟอร์ดสามารถทำให้ทุกคนสามารถเข้าใจเศรษฐศาสตร์ได้อย่างไม่ยากเย็น แต่ทว่าการพยายามจะอธิบาย “เศรษฐศาสตร์” แบบที่กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้เป็นการพยายามอธิบายจากมุมมองของสำนักคิด (School) ทางเศรษฐศาสตร์เพียงแค่แบบหนึ่งเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นั้นมีมากมายหลายสำนักคิด ซึ่งแต่ละสำนักคิดก็มองโลกความเป็นจริงอันซับซ้อนด้วยมุมมองที่แตกต่างกันอย่างมาก สำนักคิดต่าง ๆ มีจุดเน้นคนละจุด มีการตัดสินคุณค่าเชิงการเมืองและศีลธรรมคนละแบบ และแน่นอนว่าในท้ายที่สุดก็ย่อมจะนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอที่แตกต่างกัน จนบางครั้งอาจขัดแย้งตรงกันข้ามเลยก็มี

เมื่อเศรษฐศาสตร์มีได้มีเพียงวิธีคิดและคำตอบที่ถูกต้องตายตัวเพียงหนึ่งเดียว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมิได้มีเพียงสำนักคิดเดียวด้วย เราจึงไม่ควรปล่อยให้ความคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบใดแบบหนึ่งครอบงำผู้คนและสังคมอย่างสิ้นเชิงผ่านวิธีการที่ทำให้ผู้คนหลงเข้าใจผิดว่าการคิดแบบเศรษฐศาสตร์หมายถึงว่าจะต้องเห็นด้วยกับประสิทธิภาพของระบบตลาดและเชื่อในแรงจูงใจอย่างไม่มีเงื่อนไข

การศึกษานี้จึงต้องการแสดงให้เห็นว่า หนังสือเรื่อง นักสืบเศรษฐศาสตร์ เป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์ ที่ต้องการกล่าวถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันของผู้คนในปัจจุบันจากพื้นฐานแนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิก ซึ่งมีข้อสมมุติพื้นฐานเป็นนัยว่าการซื้อขายแลกเปลี่ยนผ่านตลาดไม่เพียงแต่มีความเสรีและเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ยังเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพและความเป็นธรรม

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในส่วนที่เป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่ปรากฏในหนังสือ นักสืบเศรษฐศาสตร์ ที่เขียนโดย ทิม ฮาร์ฟอร์ด ฉบับแปลโดย อรุณ อนุศักดิ์เสถียร จัดพิมพ์เป็นภาษาไทยครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์มติชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดกรอบการวิจัยด้วยการทำเริ่มต้นค้นหาคำนิยามและพัฒนาการของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก จากนั้นจึงทำความเข้าใจกับหลักการกว้าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก แล้วจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเล่มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ซึ่งเป็นแนวคิดหลักที่ผู้เขียนคือ ทิม ฮาร์ฟอร์ด ต้องการบอกเล่ากับผู้อ่านของเขา

* แต่ต้องเน้นย้ำด้วยว่าหนังสือเล่มนี้ได้ตำราเรียนเศรษฐศาสตร์แบบมาตรฐาน

กำเนิดและการพัฒนาการของคำว่า “เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก”

หากจะย้อนกลับไปเพื่อค้นหาช่วงเวลา “เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก” เริ่มปรากฏตัวขึ้นก็จะพบว่าช่วงทศวรรษ 1870 เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระแสดความคิดอย่างสำคัญขึ้นในแวดวงวิชาเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ แนวคิดเกี่ยวกับอรรถประโยชน์ (Utilitarianism) และแนวคิดเรื่องส่วนเพิ่ม (Marginalism) ได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น จนกลายเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับทั่วไปแทนที่แนวคิดเรื่องมูลค่าแรงงาน (Labour Theory of Value) และค่าการผลิต (Cost of Production) ที่ครอบงำวงการเศรษฐศาสตร์มาอย่างยาวนาน

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นนักเศรษฐศาสตร์ 3 คนต่างตีพิมพ์หนังสือของตนออกมาในเวลาไล่เลี่ยกัน กล่าวคือ วิลเลียม สแตนลีย์ เจวอน ตีพิมพ์หนังสือชื่อ Theory of Political Economy ในปี ค.ศ. 1871 คาร์ล เมงเยอร์ ตีพิมพ์หนังสือชื่อ Principles of Economics ออกมาในปี ค.ศ. 1871 และเลออน วอลลาสตีพิมพ์หนังสือชื่อ Elementary of Pure Economics ในปี ค.ศ. 1874 โดยหนังสือทั้งสามเล่มมีเนื้อหาสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน

แม้ว่าหนังสือทั้งสามเล่มจะมีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน แต่ผู้เขียนทั้งสามคนต่างก็มีจุดเน้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เจวอน เน้นเรื่องความพอใจ โดยเน้นว่าความพอใจหน่วยสุดท้ายจะมีค่าลดลงเรื่อย ๆ หากผู้บริโภคได้รับสินค้าชนิดเดิมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่เมงเยอร์แม้จะอธิบายถึงสิ่งที่เรียกว่าหน่วยสุดท้ายเหมือนกันกับเจวอน แต่เมงเยอร์เน้นอธิบายเรื่องการลดลงของหน่วยสุดท้ายในแง่ที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภค ซึ่งเขาเห็นว่าผู้บริโภคเป็นผู้ที่มีเหตุผลและสามารถที่จะชั่งน้ำหนักในการพิจารณาว่าจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าใดบ้างเพื่อให้ตนเองได้รับความพอใจสูงสุด ในขณะที่วอลลาสซึ่งให้ความสนใจเป็นพิเศษกับปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตลาดมากกว่าที่จะอธิบายถึงการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลในฐานะผู้บริโภค (ดาเนียล พัสเฟลด์, 2527)

อย่างไรก็ตาม คำว่า นีโอคลาสสิก ปรากฏขึ้นในแวดวงเศรษฐศาสตร์เป็นครั้งแรกหลังจากนั้นนานมาก กล่าวคือ ในปี 1900 คำว่านีโอคลาสสิกปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในเอกสารเรื่อง Preconceptions of Economic Science ของธอร์สไตน์ เวเปเบลน ซึ่งเวเปเบลนตั้งใจให้หมายถึงเศรษฐศาสตร์ตามแนวคิดของมาร์แชล ในช่วงต่อมามีนักเศรษฐศาสตร์หลายคน เช่น David Colander (2000) Tony Lawson (2013) Nuno Martins (2015) ให้ความเห็นไว้ว่า ความหมายของคำว่า นีโอคลาสสิก ที่เวเปเบลนใช้เป็นครั้งแรก กับความหมายของคำว่า นีโอคลาสสิก ที่ถูกใช้ในเวลาต่อมา รวมถึงที่ถูกเข้าใจในปัจจุบันนั้นมีความหมายที่แตกต่างกันอยู่พอสมควร กล่าวคือ เวเปเบลน ใช้คำว่านีโอคลาสสิกเพื่ออธิบายแนวความคิดของอัลเฟรด มาร์แชลอย่างเจาะจง แต่คำว่านีโอคลาสสิกที่ถูกใช้ต่อมาจนถึงปัจจุบันนั้นหมายถึง สกิลความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นเรื่องส่วนเพิ่ม รวมไปถึงวิธีการศึกษาที่เน้นการใช้วิธีการและ

แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ในการทำความเข้าใจกับเศรษฐกิจ ซึ่งหมายรวมไปถึงตั้งแต่งานศึกษาของ สแตนลีย์ เจวอน ลีออน วอลลาส และคาร์ล เมงเกอร์ ในช่วงทศวรรษ 1870 bซึ่งมักถูกเรียกว่าเป็นพวก นิโคลาสสิคยุคต้น

ในปัจจุบันเราอาจกล่าวอย่างไม่เคร่งครัดได้ว่า นักเศรษฐศาสตร์ที่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของ ตลาดและใช้แนวทางวิเคราะห์แบบหน่วยสุดท้ายเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่จัดอยู่ในกลุ่มเศรษฐศาสตร์ นิโคลาสสิค แม้ว่าในความจริงแล้วในกลุ่มของนักเศรษฐศาสตร์ที่นิยมใช้วิธีวิเคราะห์แบบหน่วยสุดท้าย ก็ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปอีกหลากหลาย

ทบทวนแนวคิดเศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิค

เพื่อให้สามารถเข้าใจเนื้อหาของงานศึกษานี้ จำเป็นที่จะต้องเข้าใจแนวคิดพื้นฐานของ เศรษฐศาสตร์สำนักนิโคลาสสิคเสียก่อน เนื้อหาในส่วนนี้จึงจะเป็นการทำความรู้จักกับแนวคิดพื้นฐานของ เศรษฐศาสตร์สำนักนิโคลาสสิคผ่านคำอธิบายของนักเศรษฐศาสตร์ที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องปรัชญา เศรษฐศาสตร์และประวัติแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของไทย 4 คน คือ ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์ (2532) จัตรทิพย์ นาถสุภา (2557) ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2538) และนรชิต จิรสิทธิ์ธรรม (2563)

โดยเนื้อหาในส่วนนี้ต้องการเน้นให้เห็นว่าเศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิคเป็นศาสตร์ที่มองว่า คำอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจของตนเองนั้นมีความเป็นวิทยาศาสตร์ ดังนั้นจึงเป็นศาสตร์ที่ ปราศจากคุณค่า (Value Free) และเป็นศาสตร์แห่งความเป็นจริง รวมถึงเป็นศาสตร์ที่ให้ความสำคัญ อย่างยิ่งกับการอธิบายว่าตลาดเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร

เศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิคผ่านคำอธิบายของไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์^{*}

ไกรยุทธเรียกสำนักคิดแบบนิโคลาสสิคว่านิโคลาสสิคพาราไดม์ และสรุปว่าสำนักคิดนี้มีลักษณะเด่น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก คือ การพิจารณาว่ามนุษย์มีพื้นฐานเป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน (Self Interest) และเป็นผู้ที่มีเหตุผล (Rational) มนุษย์จึงสามารถเลือกวิธีการ (Means) ที่ดีที่สุด เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ คือ การหาให้ได้มากที่สุดโดยสูญเสียให้น้อยที่สุด

ประการที่สอง ระบบตลาดเป็นกลไกการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและตลาดมีแนวโน้ม จะปรับตัวเข้าหาจุดสมดุล คือ จุดที่อุปสงค์เท่ากับอุปทาน

ประการที่สาม คือ รัฐมีบทบาทในการช่วยสนับสนุนให้ตลาดสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ และมีหน้าที่ช่วยแก้ปัญหาบางประการในกรณีที่ตลาดไม่อาจทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรได้

ประการที่สี่ การค้าเสรีและการแข่งขันเป็นสิ่งที่ต้องสนับสนุนให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

^{*} ซึ่งผู้เขียนหนังสือคือทิม ฮาร์ฟอร์ดใช้คำว่า “โลกแห่งสัจจะ”

^{**} เนื้อหาส่วนนี้สรุปและเรียบเรียงจากหัวข้อนิโคลาสสิคพาราไดม์ ในงานวิจัยเรื่อง แก่นสารของเศรษฐศาสตร์ หน้า 136-

ไกรยุทธอธิบายว่า นิโคลาสสิคพาราไดม์ปรากฏชัดในเนื้อหาของวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค และมหภาคที่มุ่งพิจารณาระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันในตลาด วิเคราะห์ว่า “เงื่อนไขหน่วยสุดท้าย” เป็นกุญแจที่จะทำให้เกิดดุลยภาพของตลาดต่าง ๆ และในที่สุดก็จะทำให้ระบบทั้งหมดมีความสมดุล

เศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิคผ่านคำอธิบายของฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{*}

ฉัตรทิพย์ อธิบายว่า ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิคเริ่มต้นด้วยการปรับปรุงทฤษฎีคลาสสิก กล่าวคือ สำนักคลาสสิกเห็นว่า ค่าการผลิตเป็นปัจจัยที่กำหนดมูลค่าในขณะที่สำนักนิโคลาสสิคให้ความสำคัญให้แก่ “ประโยชน์ (Utility)” ในฐานะตัวกำหนดมูลค่าด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนิโคลาสสิคในยุคต้นเช่น เจวอนและเมงเกอร์ ถึงกับเสนอว่า “ประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Marginal Utility)” เท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดมูลค่า จนกระทั่ง อัลเฟรด มาร์แชล นักทฤษฎีนิโคลาสสิคในยุคต่อมาเสนอว่า ทั้งค่าการผลิต และประโยชน์ต่างก็มีส่วนในการกำหนดมูลค่า ฉัตรทิพย์ยังเน้นให้เห็นว่า การที่ทฤษฎีนิโคลาสสิคอธิบายว่า ผลผลิตภาพของปัจจัยหน่วยสุดท้าย (Marginal Productivity) เป็นตัวกำหนดมูลค่าของปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ที่ดิน ทุน และแรงงานนั้น เป็นการเสนอทฤษฎีว่า ด้วยการวิภาคที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ที่ได้ศึกษาเศรษฐศาสตร์มาในระดับหนึ่งก็มักจะเห็นด้วยกับฉัตรทิพย์อย่างไม่มีข้อโต้แย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ถูกเรียกว่า ผลผลิตภาพแรงงาน (ต่ำ) นั้นจะถูกนำมาใช้อธิบายถึงความชอบธรรมในการไม่ขึ้นค่าจ้างให้กับคนงานอยู่เสมอ

เศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิคผ่านคำอธิบายของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์^{**}

ปรีชา อธิบายว่า เศรษฐศาสตร์สำนักนิโคลาสสิคมีหลักการเด่นชัดอยู่ 3 ข้อ ดังนี้

ข้อแรก คือ เศรษฐศาสตร์สำนักนิโคลาสสิคยอมรับการดำรงอยู่ของระบบทุนนิยมและสถาบันทุกอย่างที่สนับสนุนระบบนี้ เช่น ระบบกรรมสิทธิ์เอกชน

ข้อสอง คือ ให้ความสำคัญอย่างสูงกับการวิเคราะห์พฤติกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นเรื่อง การแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุด

ข้อสาม คือ ปกป้องอุดมการณ์หลักของทุนนิยม 3 ประการ ได้แก่ อุดมการณ์ว่าด้วยตลาดเสรี จะช่วยจัดสรรทรัพยากรและประสานประโยชน์ระหว่างประชาชนทุกกลุ่มในสังคม อุดมการณ์ว่าด้วยตลาดเสรีมีพลังสูงพอที่จะทำให้เกิดการปรับตัวสู่สมดุลได้เองอยู่ตลอดเวลา และอุดมการณ์ว่าด้วยตลาดเสรีสามารถก่อให้เกิดการแบ่งรายได้ตามประสิทธิภาพ ทุกคนได้รับส่วนแบ่งตามหลักเกณฑ์ของผลผลิตภาพของปัจจัยหน่วยสุดท้าย ดังนั้น ความเหลื่อมล้ำจึงเป็นเรื่องธรรมชาติ เพราะแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน

^{*} เนื้อหาส่วนนี้ สรุปและเรียบเรียงจากหัวข้อทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิคในหนังสือลัทธิเศรษฐกิจการเมือง หน้า 111-125 ซึ่งในเอกสารดังกล่าว ฉัตรทิพย์ ใช้คำว่า “ประโยชน์” และ “ประโยชน์หน่วยสุดท้าย”

^{**} เนื้อหาส่วนนี้ สรุปและเรียบเรียงจากหนังสือเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมือง โลกทัศน์กับการวิเคราะห์ระบบ และการเปลี่ยนแปลง หน้า 11-16

เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกผ่านคำอธิบายของนรชิต จิรภัทรธรรม^{*}

นรชิต เห็นว่า เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกใช้แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์เป็นภาพตัวแทนที่สำคัญเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออุปมาพฤติกรรมของปัจเจกชนและการทำงานของระบบเศรษฐกิจ แบบจำลองดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือสูง เพราะแบบจำลองดังกล่าวเป็นการแสดงกลไกการทำงานหรือแสดงข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติและการให้คุณค่าใด ๆ แบบจำลองจึงเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทรงพลังมากของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก อย่างไรก็ตามนรชิตเห็นว่า ปรัชญาสำคัญที่อยู่เบื้องหลังวิธีการสร้างภาพตัวแทนเศรษฐศาสตร์ คือ “ปรัชญาประจักษ์นิยม” และ “ปรัชญาเหตุผลนิยม”

ปรัชญาประจักษ์นิยมอธิบายว่า ความรู้ใด ๆ ในโลกนี้ล้วนมาจากผัสสะและประสบการณ์ ดังนั้นการสร้างความรู้ขึ้นมาต้องอาศัยการสังเกตการณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกจึงมีวิธีการแสวงหาคำตอบที่ตนสนใจด้วยการรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องและใช้เครื่องมือที่เรียกว่าเศรษฐมิติในประมาณค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่สนใจ และทดสอบทางสถิติว่าตัวแปรนั้นมีนัยทางสถิติที่ยอมรับได้หรือไม่

ในขณะที่ปรัชญาเหตุผลนิยม อธิบายว่า ความรู้เกี่ยวกับโลกนี้สามารถได้มาด้วยพลังแห่งตรรกะหรือเหตุผล ดังนั้น เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก จึงใช้วิธีการนิรนัยด้วยการสร้างทฤษฎีขึ้นมาจากข้อสันนิษฐานเชิงตรรกะ แล้วจึงไปสู่หลักการทั่วไป นักเศรษฐศาสตร์ได้ใช้กระบวนการนามธรรมทางคณิตศาสตร์เพื่อสกัดหากฎทั่วไปของระบบ

อย่างไรก็ตามนรชิตเสนอด้วยว่า ในที่สุดแล้วเราสามารถสรุปปรัชญาเบื้องหลังเศรษฐศาสตร์ว่าเป็น “ปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะ” ซึ่งหมายถึงแนวคิดที่พยายามประสานความเป็นปรัชญาประจักษ์นิยมและเหตุผลนิยมเข้าไว้ด้วยกัน สุดท้ายแล้วนรชิตจึงสรุปว่า วิธีการสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์โดยวิธีการนิรนัยด้วยการสืบสาว “ความจริงนามธรรม” กับแบบจำลองเน้นไปที่การอุปนัย โดยใช้วิธีการทางเศรษฐมิติล้วนถือว่าเป็นการสร้างทฤษฎีขึ้นสูงทั้งคู่ ทฤษฎีที่นำเสนอในรูปแบบดังกล่าวสอดคล้องกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ทฤษฎีมีคุณค่าสูงกว่านำเสนอในรูปแบบการบรรยาย หรืออธิบายแบบอื่น ๆ ทำให้นรชิต จึงสรุปว่า เครื่องมือทั้งสองถือเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สำคัญในการสร้างความจริงของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานศึกษานี้เป็นงานศึกษาในเชิงคุณภาพและใช้วิธีการศึกษาแบบการวิจัยเอกสาร ซึ่งสามารถแบ่งเอกสารที่ใช้ในการศึกษาได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

^{*} เนื้อหาในส่วนนี้สรุปและเรียบเรียงจากบทความเรื่องญาณวิทยาเศรษฐศาสตร์กับการวิพากษ์ด้วยหลังสมัยใหม่

ส่วนแรก คือ เอกสารที่ใช้ในการสร้างกรอบแนวคิด ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับกำเนิดและพัฒนาการของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

ส่วนที่สอง คือ เอกสารที่ต้องการจะวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ หนังสือเรื่องนักสืบเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเขียนโดย ทิม ฮาร์ฟอร์ด แปลโดย อรุณ อนุศักดิ์เสถียร พิมพ์ครั้งที่ 1 โดยสำนักพิมพ์มติชน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสามารถแบ่งเป็นหัวข้อย่อย ๆ ได้ดังนี้

นำเข้าสู่โลกของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกจากหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์

ทิม ฮาร์ฟอร์ด กล่าวถึงเจตนาในการเขียนหนังสือเล่มนี้ของตนไว้อย่างชัดเจนในหน้าที่ 15 ในบทนำของหนังสือ ความเป็นหนังสือที่สะท้อนวิธีการมองโลกแบบนักเศรษฐศาสตร์ที่แท้จริง” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 15) ข้อความนี้จึงเป็นการย้ำให้เห็นว่า ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คือ ทิม ฮาร์ฟอร์ด กำลังบอกกับผู้อ่านของเขาว่า เนื้อหาและการวิเคราะห์ใด ๆ ในหนังสือเล่มนี้คือ เนื้อหาและการวิเคราะห์ที่ใช้หลัก “เศรษฐศาสตร์” ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เขียนบทความนี้ต้องการจะได้แย้งและแสดงให้เห็นต่อไปว่า “เศรษฐศาสตร์” ที่ทิม ฮาร์ฟอร์ดกล่าวถึงนั้น หมายถึง เศรษฐศาสตร์ที่ใช้แนวคิดแบบโอคลาสสิกเท่านั้น

ฮาร์ฟอร์ด แบ่งเนื้อหาของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 10 บท แต่ละบทจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดต่าง ๆ ของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจแบ่งเนื้อหาอย่างง่าย ๆ ได้เป็นเนื้อหาส่วนที่เป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาคและเนื้อหาส่วนที่เป็นเศรษฐศาสตร์มหภาค กล่าวคือ ตั้งแต่บทที่ 1-7 เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์จุลภาค ในขณะที่บทที่ 8-10 เป็นเนื้อหาที่กล่าวถึงการค้าระหว่างประเทศและบทบาทของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศด้อยพัฒนาหรือกำลังพัฒนาในการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ในการนำเสนอ ในบทความนี้จึงจะกล่าวถึงเนื้อหาในหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์จุลภาคเท่านั้น โดยไม่กล่าวถึงประเด็นเรื่องการค้าระหว่างประเทศและบทบาทของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นเนื้อหาในบทที่ 8-10 ของหนังสือ

ฮาร์ฟอร์ดเปิดบทนำในหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ด้วยการเสนอถึงสิ่งที่พื้นฐานและเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกนั่นก็คือ ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรของตลาดเสรี

“นักเศรษฐศาสตร์ทราบดีว่า คาปูชินเป็นผลพวงของการทำงานเป็นทีมที่สอดคล้องกันอย่างเหลือเชื่อ ยิ่งไปกว่านั้นไม่มีใครเป็นคณานัฒิม พอล ซีไบร์ต นักเศรษฐศาสตร์เล่าถึงเจ้าหน้าที่โซเวียตซึ่งเดินทางไปลอนดอน เขาชมกระบวนการผลิตของโลกตะวันตกด้วยความสนใจและร้องถามเสียงหลง “ช่วยบอกผมหน่อยว่า ใครเป็นผู้รับผิดชอบจัดหาขนมปังให้คนลอนดอนทั้งเมือง” คำถามตลกดี แต่คำตอบว่า ไม่มีใครคุม ยิ่งฮาใหญ่” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 16)

สำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศสังคมนิยมอย่างสหภาพโซเวียตอาจตามไม่ทัน อารมณ์ขันของฮาร์ฟอร์ด หรือแม้แต่นักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปก็ยังอาจตามไม่ทันมุกนี้ด้วยเช่นกัน เพราะนักเศรษฐศาสตร์เน้นศึกษาเรื่องประสิทธิภาพของตลาดผ่านการศึกษาเส้นกราฟและสมการทางคณิตศาสตร์ แต่ไม่ค่อยได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องลัทธิเศรษฐกิจหรือประวัติแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ แต่หากจะมีใครเข้าถึงใจถึงสิ่งที่ฮาร์ฟอร์ดนำเสนอ ก็จะได้ว่าฮาร์ฟอร์ดกำลังชื่นชมประสิทธิภาพของตลาด ด้วยการกระแนะกระเหนและจิกกัดนโยบายเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางอย่างเจ็บแสบ กล่าวคือนโยบายเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลางของสหภาพโซเวียตเชื่อมั่นว่า ระบบเศรษฐกิจจะต้องถูกควบคุมและบริหารจัดการโดยการวางแผนของรัฐ ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเชื่อมั่นว่า กลไกราคาหรือ “มือที่มองไม่เห็น” จะสามารถบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจได้ดีกว่า “มือ” ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่งมาคอยควบคุมหรือสั่งการ

จากที่กล่าวมานี้ จึงสามารถบอกได้ว่า ฮาร์ฟอร์ดนำผู้อ่านของเขาเข้าสู่โลกแห่งเศรษฐศาสตร์ ด้วยการสดุดีประสิทธิภาพของกลไกตลาด

หลักการพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกจากหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์

เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงเนื้อหาในบทที่หนึ่งของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ ซึ่งในบทนี้ฮาร์ฟอร์ดเริ่มปูพื้นฐานความรู้ทั่วไปของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก โดยเริ่มจากข้อสมมุติพื้นฐานที่ว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลสามารถเลือกทางเลือกที่จะทำให้ตนเองได้รับความพอใจสูงสุด และอธิบายว่าในท่ามกลางปรากฏการณ์และความซับซ้อนมากมายในโลกจริงนั้น มีรูปแบบความสัมพันธ์พื้นฐานง่าย ๆ ซ่อนอยู่ เราจึงสามารถตัดทอนความซับซ้อนทั้งหลายเหล่านั้นออกเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาต่าง ๆ ได้โดยไม่ทำให้ผลการวิเคราะห์คลาดเคลื่อน

ความจริงที่เป็นพื้นฐาน - การลดทอนความซับซ้อน - การเป็นศาสตร์ที่ปราศจากคุณค่า

ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของสำนักคิดนีโอคลาสสิก คือ การเชื่อว่าการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ ของปัจเจกชน โดยเฉพาะในเรื่องของการซื้อขายแลกเปลี่ยนผ่านตลาด ล้วนแล้วแต่สามารถคาดคะเนได้ด้วยหลักบางประการ ซึ่งหลักการที่ว่านั้นวางอยู่บนข้อสมมุติว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลสามารถเลือกตัดสินใจไปในทางเลือกที่จะทำให้ตนเองได้รับความพอใจสูงสุด ดังนั้น สำนักนีโอคลาสสิกจึงมักมีคำอธิบายพื้นฐานสำหรับผู้เพิ่งเริ่มทำความรู้จักกับวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า ในโลกจริงที่แสนสลับซับซ้อนนั้น มีปัจจัยและความสัมพันธ์ในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายเหล่านั้น แต่ที่จริงแล้วหากเราค่อย ๆ ตัดทอนประเด็นปลีกย่อยออกไป เราก็จะพบความสัมพันธ์ที่เป็นพื้นฐานที่สุดของมนุษย์ ดังที่ฮาร์ฟอร์ดอธิบายไว้ในหนังสือเล่มนี้ ความว่า

* สำนักคิดนีโอคลาสสิกยืนยันว่า ความมีเหตุมีผลนี้คือ ธรรมชาติที่เป็นอยู่โดยปกติของมนุษย์ จึงไม่ใช่สมมุติฐาน อย่างไรก็ตาม มีสมมุติฐานบางข้อที่สำนักนีโอคลาสสิกยอมรับว่า ไม่ได้เป็นธรรมชาติที่เป็นอยู่โดยปกติของโลกคือ เรื่องการไหลเวียนอย่างสมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสาร

“เวลาที่นักเศรษฐศาสตร์มองความเป็นไปในโลก พวกเขาจะมองเห็นรูปแบบทางสังคมบางอย่างที่ซ่อนอยู่ ความสัมพันธ์ทางสังคมจะปรากฏชัดเจนขึ้นก็ต่อเมื่อเราสามารถมองทะลุเข้าไปถึงกระบวนการพื้นฐานอันเป็นหัวใจของความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 32) และ “ความจริงก็คือว่า เราจะทำความเข้าใจเรื่องซับซ้อนได้ เราต้องหาทางทำให้เรื่องนั้นมีความซับซ้อนน้อยลงเสียก่อน” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 33)

ข้อความทั้งสองตอนนี้ช่วยยืนยันให้เห็นว่า หนังสือเล่มนี้ถูกเขียนขึ้น โดยมีแนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเป็นพื้นฐาน ซึ่งเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมั่นใจในความถูกต้องของคำอธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ทางสังคม และเน้นย้ำว่า ศาสตร์ของตนนั้นใกล้เคียงหรือเหมือนกับวิทยาศาสตร์ในแง่ที่สามารถให้คำพยากรณ์หรือคำทำนายที่ถูกต้องแน่นอนได้ ดังที่ฮาร์ฟอร์ดกล่าวไว้ในบทแรกของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ ความว่า

“เศรษฐศาสตร์คล้ายคลึงกับวิชาวิศวกรรมตรงที่บอกได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ทำงานอย่างไร และจะเกิดอะไรขึ้นถ้าหากคุณเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้น นักเศรษฐศาสตร์แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การอนุญาตให้แรงงานต่างชาติที่มีทักษะฝีมือเข้ามาทำงานจำนวนมากจะช่วยควบคุมไม่ให้ค่าจ้างของแรงงานที่มีฝีมือกับแรงงานไร้ฝีมือเหลื่อมล้ำกันมากเกินไป ในขณะที่ถ้าอนุญาตให้แรงงานที่ไม่มีฝีมือทักษะเข้ามาจำนวนมาก จะให้ผลในทางตรงกันข้าม ส่วนประเด็นว่าสังคมและผู้คนจะใช้ข้อมูลที่ได้ไปทำอะไรหรือไม่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 52)

จากข้อความเหล่านี้จึงเห็นได้ว่า เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมีลักษณะคำอธิบายที่มีความชัดเจนแน่นอน มีลักษณะเป็นกลไกสามารถคาดคะเนได้ว่า หากกระทำการแบบหนึ่งก็จะเกิดผลลัพธ์ที่แน่นอนแบบหนึ่งขึ้น ส่วนผลลัพธ์นั้นจะเป็นคุณหรือเป็นโทษกับใครบ้างนั้นเป็นสิ่งที่อยู่นอกพ้นไปจากความสนใจ

อุปสงค์ คือ สิ่งที่กำหนดมูลค่าของสินค้า

ฮาร์ฟอร์ด เริ่มต้นกล่าวถึงอำนาจและความได้เปรียบอันเกิดจากการครอบครองทรัพยากรที่มีจำกัด จากข้อหวั่นข้อในบทที่หนึ่งหน้า 25 ที่ว่า “ความได้เปรียบเนื่องจากการมีอยู่อย่างจำกัด” ซึ่งหากพิจารณาเพียงผิวเผินอาจเข้าใจว่า ฮาร์ฟอร์ดกำลังบอกว่า อุปทาน ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดเป็นตัวกำหนดมูลค่าของสินค้า ซึ่งเป็นคำอธิบายแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก แต่หากพิจารณาบริบทที่ฮาร์ฟอร์ดยกตัวอย่างไว้ในหนังสือแล้ว ก็จะพบว่า การมีอยู่อย่างจำกัดของอุปทานจะสามารถนำไปสู่ความได้เปรียบของผู้ครอบครองอุปทานนั้นได้ก็จะต้องเป็นความจำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณของอุปสงค์ด้วย หรืออีกนัยหนึ่ง คือ แม้ว่าอุปทานนั้นจะหาได้ยากหรือมีจำกัดเพียงใด แต่หากไม่มีอุปสงค์เสียแล้ว ผู้ที่ครอบครองทรัพยากรหรืออุปทานนั้น ก็จะไม่สามารถสร้างความได้เปรียบใด ๆ ได้เลย เพราะอุปทานนั้นจะไม่มีมูลค่า ฮาร์ฟอร์ดยกตัวอย่างไว้ ความว่า

“การรถไฟอังกฤษถือไฟเหนือกว่า สามารถเรียกเก็บค่าเช่าได้สูง เพราะมีทำเลแค่แห่งเดียว ในขณะที่ร้านค้าที่อยากเข้าไปขายกาแฟมีจำนวนมาก” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 24)

จากข้อความนี้จึงเห็นได้ชัดว่า ฮาร์ฟอร์ดเน้นย้ำถึงบทบาทของอุปสงค์ ซึ่งในที่นี้หมายถึงจำนวนร้านค้าที่ต้องการเข้าไปขายกาแฟในสถานีรถไฟมีจำนวนมากกว่าอุปทานหรือที่ว่างในสถานีรถไฟ รวมถึงอีกหนึ่งคำอธิบายของฮาร์ฟอร์ด ซึ่งยิ่งชัดเจนขึ้นอีก ความเป็น

“ลูกค้าที่ซื้อกาแฟในเวลาเร่งด่วนเป็นพวกเข้าตาจน เพราะกำลังต้องการกาแฟเป็นอย่างหนัก พวกเขาเร่งรีบจนไม่อินซังชงกับราคา ความพอใจที่จะเสียเงินซื้อความสะดวกเป็นตัวกำหนดค่าเช่าให้อยู่ในอัตราสูง ไม่ใช่กลับกัน” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 30)

คำอธิบายของฮาร์ฟอร์ดย้ำชัดว่า อุปสงค์ของผู้บริโภคมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดราคาของสินค้าต่าง ๆ ซึ่งคำอธิบายเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่มองว่า อุปสงค์มีบทบาทในการกำหนดมูลค่ามากกว่าอุปทาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกนีโอคลาสสิกยุคต้นที่มองว่าอุปสงค์เท่านั้นที่เป็นตัวกำหนดมูลค่า

ส่วนเพิ่ม คือ หัวใจ

ฮาร์ฟอร์ด กล่าวถึง ความสำคัญของ “ส่วนเพิ่ม” ซึ่งมาจากภาษาอังกฤษว่า Marginal อย่างตรงไปตรงมาในบทที่ 1 หน้า 29 ของหนังสือ ความเป็น “คุณจะได้เห็นต่อไปว่านักเศรษฐศาสตร์หมกมุ่นอยู่กับการตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนเพิ่มมากที่สุด” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 29)

คอนเซ็ปต์เรื่องส่วนเพิ่มดังกล่าวนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เพราะเป็นหลักสำคัญที่ทำให้เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกแตกต่างจากเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก ก็คือเรื่องการวิเคราะห์ส่วนเพิ่ม ดังนั้น จึงเป็นที่แน่ชัดว่า “นักเศรษฐศาสตร์” ที่ฮาร์ฟอร์ดกล่าวถึงในข้อความข้างต้นนี้น่าจะหมายถึงนักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวคิดตามแบบสำนักนีโอคลาสสิกอย่างแน่นอน

ตัวอย่างในกรณีของการอธิบายส่วนเพิ่มที่ฮาร์ฟอร์ดยกขึ้นมากล่าวกับผู้อ่านของเขา คือ เรื่องของชาวนาบกับที่ดิน โดยที่ฮาร์ฟอร์ดยกตัวอย่างดังนี้

“ถ้าหากมีชาวนาหน้าใหม่ ๆ เดินทางเข้ามาบุกเบิกหาที่ทำกินไม่หยุดหย่อน พวกเขาคงไม่เพาะปลูกแต่เฉพาะบนทุ่งนาเท่านั้น แต่จะรุกเข้าไปปลูกพืชบนที่ดินที่ไม่พุ่มขึ้นระเกะระกะจนเต็มพื้นที่ ครั้นผู้ตั้งถิ่นฐานรายใหม่ซื้อคอร์นเลียสเดินทางมาถึงเมือง ปรากฏว่าที่ดินประเภทเดียวที่ยังไม่มีผู้จับจอง คือ ทุ่งแล้งกันดารยิ่งกว่าทุ่งที่มีพุ่มไม้ขึ้นเป็นหย่อม เราเดาได้เลยว่า จะต้องมีการเจรจาต่อรองค่าเช่ากันอีกระลอกแน่... ค่าเช่าทุ่งนาจะเท่ากับมูลค่าผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้จากทุ่งนาลบด้วยผลผลิตจากที่ดินประเภทอื่นที่ชาวนาใหม่เข้าใช้สอย โดยไม่ต้องเสียค่าเช่าเสมอ นักเศรษฐศาสตร์เรียกที่ดินประเภทอื่นว่าที่ดินส่วนเพิ่ม” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 28-29)

จากกรณีตัวอย่างดังกล่าว ฮาร์ฟอร์ดเน้นให้เห็นว่า ค่าเช่าของทุ่งนา ซึ่งเป็นที่ดินอุดมสมบูรณ์ จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ หากที่ดินส่วนเพิ่ม ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์น้อยกว่าขยายตัวออกเรื่อย ๆ อันเนื่องจาก

อุปสงค์ที่มีต่อที่ดินเพิ่มขึ้น ยิ่งความต้องการใช้ที่ดินขยายออกไปยังที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์น้อยลง ก็หมายความว่า ที่ดินส่วนเพิ่มกำลังขยายตัวออกไปมากขึ้น และนั่นเองที่ทำให้ทุ่งนา ซึ่งเป็นที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในเมืองมีค่าเช่าสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามไปด้วย เมื่อกล่าวมาถึงตรงจุดนี้จึงแสดงให้เห็นว่า นอกจากเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกจะให้ความสำคัญกับอุปสงค์ว่าเป็นสิ่งที่กำหนดราคาแล้ว เศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกยังอธิบายเพิ่มเติมด้วยว่า “ส่วนเพิ่ม” จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์ว่าราคานั้นจะเพิ่มสูงขึ้นหรือลดลงในปริมาณมากหรือน้อยขนาดไหน

ความงดงามของตลาดแข่งขันสมบูรณ์

พื้นฐานสำคัญที่นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมองว่า ตลาดเสรีนั้นงดงามก็เนื่องมาจากคำอธิบายที่ว่าราคาที่ปรากฏในตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนในการผลิตสินค้า ซึ่งแม้ว่าแนวคิดดังกล่าวนี้จะมีลักษณะเดียวกับการอธิบายเรื่องค่าการผลิตของเศรษฐศาสตร์คลาสสิก แต่สิ่งสำคัญที่นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เช่น ทิม ฮาร์ฟอร์ด เน้นย้ำเพิ่มเติม ก็คือ กลไกตลาดจะอนุญาตให้ผู้บริโภคมีอิสระที่จะตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ว่าจะซื้อหรือไม่ซื้อสินค้า ณ ระดับราคาที่ปรากฏในตลาด

ฮาร์ฟอร์ด จึงอุทิศเนื้อหาทั้งหมดในบทที่สามของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อว่า “ตลาดสมบูรณ์และโลกแห่งสัจจะ” เพื่ออธิบายถึงประสิทธิภาพของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ซึ่งในบทความนี้ จะหยิบยกขึ้นมาอธิบายใน 3 หัวข้อ ดังนี้

ข้อแรก: ตอบโจทย์ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจด้วยตลาดแข่งขันสมบูรณ์

ผู้ที่เคยเรียนเศรษฐศาสตร์ในระดับชั้นต้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลาย หรือแม้แต่ผู้ที่ศึกษาเศรษฐศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยก็มักจะต้องเคยพบว่า ในหนังสือแบบเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในบทที่หนึ่งนั้นมักจะมีหัวข้อที่กล่าวถึง “ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ” ที่ระบุไว้ว่าคือ ปัญหาที่ว่าด้วยคำถามว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร หรือที่เรียกกันว่า What How and to Whom ซึ่งเครื่องมือสำหรับหาคำตอบต่อปัญหาดังกล่าว ก็คือ ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ซึ่งในหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ ฮาร์ฟอร์ดก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ด้วยเช่นเดียวกันในบทที่สาม หน้า 99 - 100 ความว่า

“อะไร คือ ผลจากการเชื่อมโยงกันภายในตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์เช่นนี้

บริษัทจะผลิตสินค้าได้อย่างถูกต้อง... สินค้าทุกชิ้นจะได้รับการผลิตด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด

บริษัทจะผลิตสินค้าที่ถูกต้อง... ราคาจะเป็นตัวส่งผ่านข้อมูลระหว่างต้นทุนของสินค้ากับความต้องการของลูกค้า เราสามารถตรวจสอบกลับไปกลับมาได้

สินค้าจะถูกผลิตในปริมาณที่ถูกต้อง... ทั้งการผลิตและราคาจะถูกปรับไปเอง โดยอัตโนมัติในตลาดที่มีการแข่งขัน ราคาจะเท่ากับต้นทุน...

สินค้าจะตกถึงมือคนที่ถูกต้อง คนที่จะซื้อสินค้า คือ คนที่พร้อมจะจ่ายในราคาที่เหมาะสม... ขอให้สังเกตนะครับว่าผมใช้คำว่า “ถูกต้อง” ในความหมายเดียวกับประสิทธิภาพ” (หน้า 99-100)

ฮาร์ฟอร์ด ยังเน้นย้ำอย่างชัดเจนว่า “ไม่มีอะไรที่มีประสิทธิภาพมากไปกว่าตลาดที่มีการแข่งขันสมบูรณ์” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 100) ด้วยการอธิบายว่า เป็นเพราะราคาของสินค้าขึ้นไต่ ๆ ที่ปรากฏในตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้นเป็นการสะท้อนถึงต้นทุนของการผลิตสินค้าชิ้นนั้น ๆ และเป็น “ความจริง” ที่ต้องยอมรับดังที่ฮาร์ฟอร์ดเรียกว่า ตลาดสมบูรณ์เป็นโลกแห่งสัจจะ และ “ความจริง” ที่เกิดขึ้นจากตลาดแข่งขันสมบูรณ์นั้นสามารถตอบโจทย์ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้อย่างสมบูรณ์แบบ

ข้อที่สอง: คุณเลือกได้เพราะราคาบอกต้นทุน

ความงดงามประการต่อมาของตลาดแข่งขันสมบูรณ์มาจากความสามารถในการสร้างทางเลือกให้กับผู้คน ฮาร์ฟอร์ดเริ่มต้นอธิบายความงดงามประการที่สองของตลาดด้วยกล่าวว่า เป็นเรื่องยากมากที่จินตนาการถึงโลกที่ไม่มีตลาด แต่ในขณะเดียวกันฮาร์ฟอร์ดก็ยอมรับว่า สังคมสมัยใหม่มีการผลิตที่อยู่นอกระบบตลาดด้วยเช่นกัน

การผลิตนอกระบบตลาดที่ฮาร์ฟอร์ดยกตัวอย่างคือ การให้บริการของตำรวจและโรงเรียนมัธยมของรัฐ ซึ่งเป็นบริการที่รัฐจัดให้สำหรับประชาชนทุกคน โดยไม่มีค่าใช้จ่ายทางตรง (แม้จะมีค่าใช้จ่ายโดยอ้อมผ่านการเก็บภาษี) ซึ่งฮาร์ฟอร์ดเองก็พูดอย่างเป็นกลางว่านี่เป็นข้อดี แต่ฮาร์ฟอร์ดก็กล่าวถึงข้อเสียอันสำคัญยิ่งของระบบดังกล่าวก็คือ ประชาชนจะไม่มีอิสระในการเลือกใช้บริการ ดังที่ฮาร์ฟอร์ดกล่าวว่า

“...ถ้าตำรวจพูดจาไม่สุภาพหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ คุณจะออกไปเลือกซื้อตำรวจชุดใหม่ก็ไม่ได้... นอกจากนี้คุณจะใช้เงินซื้อบริการเพิ่มก็ไม่ได้เช่นกัน แม้ว่า คุณจะอยากได้แค่ไหน ก็ไม่มีทาง...” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 101)

ฮาร์ฟอร์ด กล่าวถึงเรื่องทางเลือกอยู่หลายครั้งว่า ในระบบตลาดทุกคนจะมีทางเลือก และทุกคนสามารถเลือกสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองได้ เพราะราคาที่ปรากฏในตลาด คือ ต้นทุนการผลิต ซึ่งเป็นความจริง ผู้ผลิตและผู้บริโภคไม่ได้ถูกบังคับให้ต้องซื้อขายสินค้าหากไม่พอใจที่จะซื้อขาย ผู้ผลิตและผู้บริโภคที่รับทราบข้อมูลของต้นทุนการผลิตสินค้า ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของราคาสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลว่า ตนเองควรจะซื้อหรือขายสินค้านั้น ๆ หรือไม่ ความว่า

“ถ้าคุณเต็มใจจะจ่ายค่ากาแฟแค่แก้วละ 50 เพนซ์ ไม่มีใครบังคับให้คุณจ่ายเพิ่มหรือบังคับบาร์ิสตาสาวให้ลดราคาให้คุณ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่ยินยอมพร้อมใจ การซื้อขายก็ไม่เกิดขึ้น มันก็เท่านั้นเอง” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 93) และ “ถ้าหากเขาเลือกซื้อกาแฟ ก็แปลว่า เขาเห็นว่าเมื่อเทียบกาแฟกับของทุกอย่างที่มีต้นทุนเท่ากับกาแฟแล้ว เขาต้องการให้ผลิตกาแฟมากกว่าอย่างอื่น” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 97)

ฮาร์ฟอर्ड ย้ำถึงความสำคัญอย่างยิ่งของข้อมูลซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลว่า ข้อมูลเรื่องต้นทุนการผลิตจะปรากฏอย่างชัดเจนผ่านราคาที่ปรากฏอย่างชัดเจนในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ ในขณะที่ในระบบอื่นที่ไม่ใช่ตลาด ข้อมูลจะถูกทำให้สูญหายไป ความว่า

“ระบบไม่ใช่ตลาดก็มีข้อดี แต่ข้อเสียของมันคือ ทำให้เราขาดสิ่งสำคัญไป นั่นก็คือ ข้อมูลไม่จำเป็น ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ ความจำเป็น หรือความปรารถนาหรือข้อมูลเกี่ยวกับความไม่สะดวกสบายและต้นทุน” (ทิม ฮาร์ฟอर्ड, 2551, หน้า 103)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงแก่นของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่เชื่อมั่นว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและสังเกตได้นั้นคือ ความจริงแท้และผู้คนสามารถตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดให้กับตนเองได้

ข้อสาม: โอกาสที่เท่าเทียมและความเป็นธรรมจากตลาด

แม้ว่าหัวใจสำคัญของความมั่งคั่งของตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะอยู่ที่ประสิทธิภาพ แต่ฮาร์ฟอर्डก็อธิบายว่า ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ไม่ใช่ทำได้เพียงแค่การสร้างประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรเท่านั้น แต่ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ยังสามารถสร้างความเป็นธรรมได้ด้วย ในบทที่สามของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ ฮาร์ฟอर्डจึงพาผู้อ่านของเขาไปขยายความว่า เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกสามารถสร้างความยุติธรรมได้อย่างไร

ฮาร์ฟอर्ड กล่าวถึงแนวความคิดของเคนเนธ แอร์โรว์ (Kenneth Arrow) และเรียกแนวความคิดดังกล่าวว่า “ทฤษฎีแต้มต่อ” ซึ่งฮาร์ฟอर्डอธิบายทฤษฎีแต้มต่อให้เข้าใจง่าย ๆ ด้วยการเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจกับการแข่งขันวิ่ง 100 เมตร ฮาร์ฟอर्डกล่าวว่า หากต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันเข้าเส้นชัยพร้อมกัน หรือต้องการให้ผู้เข้าแข่งขันที่วิ่งช้าสามารถวิ่งเข้าเส้นชัยได้เป็นคนแรกก็สามารถทำได้สองวิธี โดยวิธีแรกคือ การสั่งให้ผู้เข้าแข่งขันที่วิ่งเร็วที่สุดวิ่งให้ช้าลง ซึ่งวิธีการนี้ฮาร์ฟอर्डอธิบายว่า เป็นวิธีการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนวิธีการที่สอง คือ การปรับเปลี่ยนจุดออกสตาร์ท โดยกำหนดให้ผู้เล่นที่วิ่งเร็วที่สุดออกสตาร์ทจากจุดที่ไกลที่สุดหรือกล่าวอีกอย่างได้ว่า กำหนดให้ผู้เข้าแข่งขันที่วิ่งช้าที่สุดออกสตาร์ทจากจุดที่ใกล้เส้นชัยที่สุด ส่วนผู้เข้าแข่งขันคนอื่น ๆ ให้ให้ออกสตาร์ทจากจุดที่ลดหลั่นกันลงไปตามลำดับ ฮาร์ฟอर्डกล่าวว่า วิธีการเช่นนี้จะไม่เป็นการลดประสิทธิภาพของการแข่งขัน เพราะผู้ชมการแข่งขันยังสามารถดูนักวิ่งที่วิ่งเร็วที่สุดได้ตามเดิม ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างความเป็นธรรม เพราะจะทำให้นักวิ่งทุกคนมีโอกาสวิ่งเข้าเส้นชัยเป็นคนแรกได้

ใจความสำคัญที่ก็ คือ ฮาร์ฟอर्डเสนอว่า “การแทรกแซง” จากรัฐหรือจากผู้ใดก็ตามไม่ควรจะไปกระทบกระเทือนพฤติกรรมของปัจเจกชนในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งในที่นี้หมายถึง พฤติกรรมในการวิ่งของนักวิ่ง การสั่งให้นักวิ่งที่วิ่งเร็วที่สุดวิ่งช้าลงเป็นการแทรกแซงที่กระทบกับเงื่อนไขพฤติกรรมของปัจเจกชน ฮาร์ฟอर्डจึงกล่าวว่า วิธีการเช่นนี้ไม่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่การเปลี่ยนจุดปล่อยตัวจะไม่กระทบกระเทือน

พฤติกรรมของนักวิ่ง เพราะนักวิ่งทุกคนจะยังคงตั้งหน้าตั้งตารอวิ่งให้เร็วที่สุดเพื่อเข้าเส้นชัยเป็นคนแรกอยู่เหมือนเดิม

ในทัศนะของฮาร์ฟอर्टตลาดแข่งขันสมบูรณ์งดงาม ก็เพราะราคาที่ปรากฏในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ ข้อมูลที่แท้จริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนในการผลิตสินค้านั้น ๆ ผู้บริโภคและผู้ผลิตจึงสามารถใช้ “ความมีเหตุผล” ของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการตัดสินใจว่าจะซื้อหรือจะขายสินค้านั้นที่ราคานั้นหรือไม่ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วสถานการณ์ดังว่านี้จะนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าประสิทธิภาพ ดังนั้นในทัศนะของฮาร์ฟอर्टการแทรกแซงตลาดเพื่อช่วยเพิ่มหรือช่วยสร้างความเป็นธรรมจะต้องไม่ไปกระทบกระเทือนประสิทธิภาพของตลาดดังกล่าวนี้

ผลกระทบภายนอก: ข้อจำกัดของตลาดที่สามารถแก้ไขได้

ที่จริงแล้วนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกก็ไม่ได้เห็นว่า ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ คือ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นปกติในโลก หากแต่พวกเขาตระหนักว่า แท้จริงแล้วการซื้อขายแลกเปลี่ยนในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นห่างไกลจากนิยามของตลาดแข่งขันสมบูรณ์อยู่พอสมควร และพวกเขาอธิบายสิ่งที่เรียกว่าความล้มเหลวของตลาดว่า หมายถึง การที่ตลาดไม่สามารถทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งฮาร์ฟอर्टก็ได้กล่าวถึงสาเหตุของความล้มเหลวของตลาดไว้ในหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ด้วย โดยที่ปัญหาเรื่องอำนาจผูกขาดถูกกล่าวถึงในบทที่ 2 ที่มีชื่อว่า ชุบเปอร์มาร์เก็ตไม่ยอมให้คุณรู้อะไร ปัญหาเรื่องการเกิดผลกระทบภายนอกถูกกล่าวถึงในบทที่ 4 ชื่อว่า การขับรถเข้าเมือง และปัญหาความสมมาตรของข้อมูลข่าวสารถูกกล่าวถึงในบทที่ 5 ที่มีชื่อว่า ข้อมูลภายใน อย่างไรก็ดีตาม ในบทความนี้จะนำมากล่าวถึงเพียงหนึ่งประเด็น คือ เรื่องการแก้ไขปัญหามลกระทบภายนอก

การแก้ไขปัญหามลกระทบภายนอก

ฮาร์ฟอर्ट เริ่มต้นบทที่ 4 ที่มีชื่อว่า “การขับรถเข้าเมือง” ด้วยการตั้งข้อสงสัยว่า เหตุใดตลาดแข่งขันสมบูรณ์จึงไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหามลภาวะจราจรติดขัดได้ และเริ่มอธิบายให้ผู้อ่านของเขาเห็นว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้คนทั้งหลายในโลกต้องประสบอย่างปัญหารถติดเป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของตลาด อันมีสาเหตุมาจากอำนาจผูกขาด การเกิดผลกระทบภายนอก และความไม่สมมาตรของข้อมูลข่าวสาร ความว่า

“...ทั้งหมดที่ผมพูดมาเป็นปัญหาที่ประสบกันทั่วไปและสะท้อนถึงความล้มเหลวของตลาดทั้งสิ้น เราพูดกันไปแล้วในบทที่ 3 ว่าตลาดสมบูรณ์ดีเลิศแค่ไหน แต่ในบทที่ 2 เราก็เห็นว่า ตลาดมีข้อบกพร่องทำงานไม่ได้หากมีบริษัทใดบริษัทหนึ่งกุมอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เนื่องจากเป็นเจ้าของทรัพยากรหายาก... ประการที่สอง ตลาดทำงานล้มเหลวเพราะผู้ซื้อขาดข้อมูลในการตัดสินใจ... ประการสุดท้าย ตลาดทำงานได้ไม่เต็มที่ ถ้าหากการตัดสินใจของเราไปกระทบบุคคลอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง... ปัญหาสำคัญทั้งสามถือว่าเป็นความล้มเหลวของตลาด” (ทิม ฮาร์ฟอर्ट, 2551, หน้า 115-116)

ฮาร์ฟอร์ด หยิบยกเอาปัญหาประการที่สาม คือ เรื่องผลกระทบภายนอกมาเป็นประเด็นของการเล่าเรื่องในบทที่สี่ของหนังสือด้วยเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงข้อสมมติพื้นฐานประการหนึ่งของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกที่ว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผล^{*} ความเป็น

“คนเราไม่โง่เขลาเบาปัญญา คนใช้รถเกือบร้อยทั้งร้อยเห็นว่า ขับรถแล้วดี แต่พวกเขาได้ประโยชน์ฝ่ายเดียว ขณะที่คนรอบข้างต้องเดือดร้อน” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 117)

ตัวอย่างของผลกระทบภายนอกที่ฮาร์ฟอร์ดยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญเพื่ออธิบายกับผู้อ่านของเขา คือ เรื่องของการขับรถ ฮาร์ฟอร์ดอธิบายว่า การขับรถนั้นถือเป็นพฤติกรรมที่สร้างผลกระทบภายนอกขึ้น กล่าวคือ การตัดสินใจขับรถของปัจเจกบุคคลไปสร้างผลกระทบกับบุคคลอื่นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการซื้อขาย ความเป็น

“เวลาคนขับเติมน้ำมันจากสถานีบริการ ทุกคนขับและสถานีบริการได้ประโยชน์ทั้งคู่ แต่คนเดินถนนและคนขับรถคันอื่น ๆ กลับต้องเดือดร้อน ทนสูดควันพิษ ซึ่งเต็มไปด้วยก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 116) และ

“แต่คนขับรถไม่ใช่อย่างนั้น พวกเขาไม่ต้องรับผิดชอบความเดือดร้อนที่คนอื่นได้รับเลย เวลาผมซื้อกางเกงใน เงินที่ผมจ่าย คือ เงินชดเชยต้นทุนทั้งหมดในการผลิตและการขาย เวลาผมถอยรถใหม่ออกจากตู้ ผมไม่จำเป็นต้องคิดถึงต้นทุนที่สังคมจ่ายแม้แต่หน่วย ในขณะที่ผมขับรถบนท้องถนนได้ฟรี ๆ” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 118)

อย่างไรก็ตาม ฮาร์ฟอร์ด นำเสนอเรื่องผลกระทบภายนอกไม่ใช่เพื่อชี้ให้เห็นว่า ตลาดแข่งขันสมบูรณ์ไม่มีจริง แต่ฮาร์ฟอร์ด เสนอเรื่องความล้มเหลวของตลาดก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า นักเศรษฐศาสตร์สามารถค้นพบเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาได้ เครื่องมือสำคัญชิ้นนี้เรียกว่า “ส่วนเพิ่ม” ฮาร์ฟอร์ดอธิบายเรื่องราคาเฉลี่ยและราคาส่วนเพิ่มไว้ในหน้าที่ 118-119 ผ่านการยกตัวอย่างกรณีของการขับรถ ความเป็น

“ราคาที่เราพูดถึงกันอยู่ในที่นี้มีอยู่สองราคา แต่ละราคามี้นัยสำคัญแตกต่างกัน ราคาเฉลี่ยที่คนขับรถในเมืองจ่ายนั้นสูงมากทีเดียว โดยเฉพาะถ้าเขาต้องจ่ายค่าใบอนุญาตรายปี แต่ค่าใช้จ่ายที่คนขับต้องเสียเพิ่มต่อการเดินทางแต่ละเที่ยวกลับไม่มากนัก เพราะขับรถไป-กลับในเมืองใช้น้ำมันไม่เท่าไหร่” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 118-119)

ฮาร์ฟอร์ด ชี้ว่าการที่สถานการณ์ของการขับรถไม่ได้อยู่ในโลกแห่งสัจจะเป็นเพราะราคาที่คนขับรถต้องจ่ายไม่ได้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงของการขับรถ เนื่องจากต้นทุนที่แท้จริงจะต้องบวกค่าของ

^{*} ข้อสมมุตินี้มีใจความว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลในแง่ที่ว่า สามารถพิจารณาตัดสินใจทางเลือกที่ตนเองจะได้รับความพอใจสูงสุด (โดยไม่ได้สนใจว่าบุคคลอื่นจะเดือดร้อนหรือไม่) อย่างไรก็ตาม ได้กล่าวไปแล้วในบทที่สองว่า นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกส่วนหนึ่งไม่ยอมรับว่าสิ่งนี้คือข้อสมมุติ (Assumption) กล่าวคือ นักเศรษฐศาสตร์ส่วนนี้มองว่า สิ่งนี้คือ ธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้น จึงเป็นข้อเท็จจริง

ผลกระทบภายนอกหรือผลข้างเคียงที่กระทบถึงบุคคลอื่น ๆ เข้าไปด้วย ดังนั้น ฮาร์ฟอร์ด จึงลงเสนอหนทางในการแก้ไขปัญหาจากร ด้วยการให้เก็บค่าธรรมเนียมการขั้บรตต่อเทียวแทนการเพิ่มค่าธรรมเนียมการใช้รตแบบรายปี ซึ่งหนทางนี้ชี้ให้เห็นว่า “ส่วนเพิ่ม” หรือสิ่งที่คนขั้บรตจะต้องจ่ายเพิ่มสำหรับการขั้บรตในแต่ละเทียวนั้น คือ เครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาผลกระทบภายนอก เพื่อให้ตลาดสามารถกลับมาทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในท้ายที่สุดฮาร์ฟอร์ดยังคงยืนยันว่า ตลาด คือ เครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรที่ดีที่สุดด้วยการกล่าวสรุปเพื่อปิดท้ายเนื้อหาในส่วนความล้มเหลวของตลาดว่า ถึงแม้ว่าตลาดจะมีความล้มเหลวหรือไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในบางกรณี แต่ก็ไม่ควรให้รัฐบาลเป็นผู้เข้ามาทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากร สิ่งที่รัฐควรทำ คือ การพยายามเข้าใจว่าตลาดมีปัญหาเพราะอะไร และควรเข้ามาทำหน้าที่ช่วยแก้ไขปัญหานั้น ความว่า

“รัฐบาลทำหน้าที่แทนตลาดก็ได้ แต่จะดีกว่าถ้ารัฐบาลเพียงแต่เข้าไปแก้ไขข้อบกพร่องของตลาดเท่านั้น รัฐบาลจะทำได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลต้องเข้าใจให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าปัญหาคืออะไร” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 184)

สรุปผลการวิจัย

ในปัจจุบันอาจกล่าวอย่างไม่เคร่งครัดได้ว่า เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมีวิธีการศึกษาและการอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยแนวการวิเคราะห์แบบหน่วยสุดท้าย แม้ว่าในความจริงแล้วในกลุ่มของนักเศรษฐศาสตร์ที่นิยมใช้วิธีวิเคราะห์แบบหน่วยสุดท้ายก็ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปอีกหลากหลาย อย่างไรก็ตามนักเศรษฐศาสตร์เหล่านั้น ล้วนแล้วแต่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีเหตุผลและศรัทธาในประสิทธิภาพของกลไกตลาด ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาของหนังสือเรื่องนักสืบเศรษฐศาสตร์

หากกล่าวอย่างถึงที่สุด ทิม ฮาร์ฟอร์ด เขียนหนังสือเรื่อง นักสืบเศรษฐศาสตร์ ด้วยจุดประสงค์ที่จะอธิบายว่า โลกมนุษย์สามารถอธิบายและทำความเข้าใจได้ด้วยหลักเหตุผล ซึ่งฮาร์ฟอร์ดยืนยันว่าหลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักความจริงพื้นฐานที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์และโลกไม่ใช่เป็นหลักการที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการใด ๆ ของมนุษย์ นักเศรษฐศาสตร์เพียงแต่ค้นพบหลักการนี้และนำสิ่งดังกล่าวมาอธิบายความเป็นไปของโลก และพฤติกรรมของมนุษย์เฉกเช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าค้นพบอริยสัจ 4 และนำมาเผยแผ่

คำอธิบายดังกล่าวตรงกับแนวคิดของเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกที่เชื่อว่า ศาสตร์ของตนสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้อย่างเที่ยงตรงดุจวิศวกรอธิบายการทำงานของเครื่องจักร นอกจากอธิบายได้อย่างเที่ยงตรงแล้วยังสามารถทำนายผลที่จะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำใด ๆ ทางเศรษฐกิจได้ด้วย

แนวคิดต่าง ๆ ที่ฮาร์ฟอร์ดใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจในหนังสือ นักสืบ เศรษฐศาสตร์ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เช่น ประสิทธิภาพของตลาด ความล้มเหลวของตลาด และการวิเคราะห์ส่วนเพิ่ม รวมถึงบทบาทของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมว่าหนังสือทั้งเล่มของ ทิม ฮาร์ฟอร์ด มิได้เป็นตำราทางเศรษฐศาสตร์ตามแบบมาตรฐาน แต่เป็นหนังสือที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านทั่วไปที่ไม่มีพื้นฐานเศรษฐศาสตร์สามารถอ่านและทำความเข้าใจได้โดยง่าย จึงอาจไม่เป็นธรรมเนียมที่จะกล่าวว่าคำอธิบายต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือตรงกัน โดยมีได้ผุดเพี้ยนไปจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเลย ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ทิม ฮาร์ฟอร์ด ได้ทำการ “Generalize” ความพยายามในการ “Generalize” พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอีกชั้นหนึ่งด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่ออ่านหนังสือเรื่องนักสืบเศรษฐศาสตร์จนจบแล้ว จะเข้าใจได้ไม่ยากว่า ฮาร์ฟอร์ด พยายามทำให้วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายและอ่านสนุกสำหรับทุกคนทั่วไปที่ไม่ใช่นักเศรษฐศาสตร์ ฮาร์ฟอร์ดไม่ได้กล่าวถึงสมการทางคณิตศาสตร์ใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นสมการที่ซับซ้อนหรือสมการขั้นพื้นฐาน ฮาร์ฟอร์ดไม่ได้อธิบายถึงเส้นกราฟแบบใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นกราฟเส้นตรงหรือกราฟเส้นโค้ง เพราะฮาร์ฟอร์ดต้องการชี้ให้เห็นว่า เศรษฐศาสตร์ไม่ได้เป็นศาสตร์ที่เน้นเรื่องราวเหล่านี้ หากแต่เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่กล่าวถึงผู้คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องคุณภาพชีวิตของคน ฮาร์ฟอร์ดกล่าวเน้นถึงประเด็นนี้ไว้ในหน้า 328 ซึ่งเป็นส่วนท้ายของหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ ความว่า

“ที่สุดแล้วเศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องของคน ต้องโทษนักเศรษฐศาสตร์เองที่อธิบายให้คนทั่วไปเข้าใจไม่ได้ การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น คนมีทางเลือกมากขึ้น ไม่ต้องอยู่อย่างหวาดกลัว ทำงานหนักหรือทนความยากลำบาก” (ทิม ฮาร์ฟอร์ด, 2551, หน้า 328)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจุดประสงค์หลักของบทความนี้จะไม่ได้เป็นไปเพื่อสร้างข้อเถียงกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก แต่ก็ขอกล่าวถึงข้อสังเกตรวมถึงข้อวิพากษ์บางประการจากเนื้อหาของหนังสือ เนื่องจากฮาร์ฟอร์ดเน้นย้ำว่า เศรษฐศาสตร์เป็นเรื่องของคน การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของคนจึงเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องราวของการวิพากษ์ เนื้อหาในส่วนของทฤษฎีการอภิปรายผลนี้จึงต้องการมุ่งเน้นไปที่การวิพากษ์ว่าโลกของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของคนไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นโลกของการซื้อขายแลกเปลี่ยนและไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ตลาดเป็นเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรเสมอไปได้

การที่ฮาร์ฟอรัอธิบายว่า “โลกที่เป็นอยู่” คือ “โลกแห่งความเป็นจริง” อาจทำให้ผู้คนหลงเข้าใจไปว่า การซื้อขายแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ตนเองพบเห็นและประสบพบเจออยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน เช่น การซื้อกาแฟ การซื้อรถมือสอง และการซื้อประกันสุขภาพ ล้วนแล้วเป็นความจริงเพียงแบบเดียวที่มนุษย์จะสามารถก่อให้เกิดขึ้นได้ ทั้ง ๆ ที่โลกมนุษย์สามารถมีระบบเศรษฐกิจได้มากกว่าแบบเดียว เช่นในระบบเศรษฐกิจที่รัฐสามารถจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลที่ดีให้กับสมาชิกได้ก็ไม่จำเป็นที่ประชาชนจะต้อง “ซื้อ” ประกันสุขภาพจากเอกชน ผู้อ่านหนังสือนักสืบเศรษฐศาสตร์ จึงต้องระมัดระวังว่าสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ฮาร์ฟอรักล่าวว่าเป็น “โลกที่เป็นอยู่” หรือ “โลกแห่งความเป็นจริงนั้น” แท้จริงแล้วเป็นเพียงโลกแห่งความจริงแบบหนึ่งเท่านั้น

อีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุต่อเนื่องกันก็คือ ฮาร์ฟอรั กล่าวว่าเศรษฐศาสตร์คล้ายคลึงกับวิชาวิศวกรรมตรงที่บอกได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ทำงานอย่างไร และจะเกิดอะไรขึ้นถ้าหากมีเปลี่ยนแปลงสิ่งเหล่านั้น ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่า วิชาวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์นั้นเน้นย้ำกับผู้ศึกษาเสมอว่า กลไกการทำงานต่าง ๆ ที่วิศวกรกำลังอธิบายนั้นตั้งอยู่บนบริบทบางประการเสมอ เช่น บริบทของแรงโน้มถ่วงที่มีค่าความเร่งเท่ากับค่า g หรือบริบทของอุณหภูมิและความกดอากาศแบบหนึ่ง เป็นต้น ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอย่างฮาร์ฟอรัมักจะแก้งัดลืมนั่นจะบอกว่าระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนั้นทำงานได้ก็ต่อเมื่อวางอยู่บนบริบทบางประการด้วย ซึ่งบริบทนั้นหมายถึง การมีสถาบันทางเศรษฐกิจและสถาบันทางการเมืองที่เหมาะสมเป็นฐานรองรับ เช่น ต้องมีระบบกรรมสิทธิ์เอกชนเป็นฐานรองรับ ผู้คนในสังคมนั้นจึงจะสามารถทำการผลิตเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งหากพิจารณาให้ถ่องแท้ก็จะพบว่าระบบกรรมสิทธิ์นั้นหาใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หากแต่เป็นประดิษฐ์กรรมแบบหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์กับวิศวกรรมศาสตร์ จึงดูเหมือนจะเป็นการเปรียบเทียบที่ผิดฝาผิดตัวอยู่น้อย และดังนั้นจึงสามารถย้อนกลับไปพิจารณาได้ว่า การที่ฮาร์ฟอรัเรียกโลกที่เป็นอยู่ ซึ่งเต็มไปด้วยการซื้อขายแลกเปลี่ยนผ่านตลาดว่า เป็นโลกแห่งสัจจะ หรือ โลกแห่งความเป็นจริง ก็เป็นสิ่งที่ไม่ตรงกับความจริงด้วยเช่นกัน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ไกรยุทธ์ ชีวตยาคีนันท์. (2532). *แก่นสารของเศรษฐศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2557). *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นรชิต จิรสังวรธรรม. (2563). ญาณวิทยาเศรษฐศาสตร์กับการวิพากษ์ด้วยหลังสมัยใหม่. *วารสารปรัชญาและศาสนา*, 5(1), 34-61.

ดาเนียล พัสเฟลดต์. (2527). *The Age of Economist* [ยุคทองของนักเศรษฐศาสตร์]. (ภาวดี ทองอุไทย และคณะ, ผู้แปล). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2538). *เศรษฐศาสตร์การเมือง โลกทัศน์กับการวิเคราะห์ระบบและการเปลี่ยนแปลง*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิม ฮาร์ฟอร์ด. (2551). *The Undercover Economist* [นักสืบเศรษฐศาสตร์]. (อรนุช อนุศักดิ์เสถียร, ผู้แปล). มติชน.

ภาษาอังกฤษ

Colander, D. (2000). The death of neoclassical economics. *Journal of the History of Economic Thought*, 22(2), 127-143.

Lawson, T. (2013). What is this 'school' called neoclassical economics?. *Cambridge Journal of Economics*, 37(5), 947-983.

Martins, N. (2015). Why is this 'school' called neoclassical economics? *Classicism and neoclassicism in historical context*. no 01, Working papers de economia (Economics working papers), Católica Porto Business School, Universidade Católica Portuguesa.